

[Landbrugsministeren]

farmen, der viser, at den økonomiske overlevelsevne er til stede. Herudover undersøges det, om de øvrige betingelser i loven kan opfyldes.

Den næste sag på dagsordenen var:

2) Første behandling af:

Forslag til folketingsbeslutning om at gå imod neutronbomben.

[Af Steen Folke (VS), Gert Petersen (SF) og Ib Christensen (DR)].

(Beslutningsforslag nr. B 87. Fremsat 26/2 81).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Regeringen har ved flere lejligheder gennem de senere år her i folketinget redegjort for sin stilling til spørgsmålet om produktion af neutronvåbenet, senest ved min besvarelse af spørgsmål fra hr. Steen Folke i februar d.å., der er aftrykt, ser jeg, som bilag til bemærkningerne til det foreliggende forslag til folketingsbeslutning.

Forslaget opfordrer regeringen til at arbejde for, for det første at de amerikanske planer om at fremstille neutronbomber bliver skrinlagt, og for det andet at neutronbomber under ingen omstændigheder bliver optaget i NATOs våbenarsenal med henblik på placering i Vesteuropa.

Med hensyn til det første led i forslaget, at arbejde for, at de amerikanske planer om at fremstille neutronvåben bliver skrinlagt, kan jeg sige, at der ikke foreligger aktuelle planer om produktion af neutronvåbenet. Spørgsmålet om, hvorvidt dette våben skal produceres eller ikke, er ifølge sagens natur USAs egen afgørelse, men den danske regering har til stadighed givet udtryk for, at vi fandt, at Carterregeringens beslutning om at udskyde spørgsmålet om produktion var en rigtig beslutning. Danmark pegede således på et tidligt tidspunkt under drøftelserne i NATO på muligheden af at udsætte produktionen af neutronvåbenet med sigte på våbenkontrolforhandlinger med Sovjetunionen. Regeringen hilste derfor præsident Carters beslutning i 1978 om at udsætte en stillingtagen til

produktionsspørgsmålet velkommen, idet man fandt, at dette ville give fornuften og den gode vilje en chance.

Det er stadig regeringens håb, at det gennem våbenkontrolforhandlinger vil vise sig muligt at opnå sådanne begrænsninger i den nukleare våbenopbygning på begge sider, at USA fortsat undlader at iværksætte en produktion af neutronvåbenet.

Der kan således ikke herske nogen tvivl om, at regeringens stilling i denne sag er som beskrevet, og jeg finder på denne baggrund, at opfordringen i forslagetets første led i realiteten er overflødig. Regeringens stilling er kendt for alle, herunder også for USAs nye regering.

Til forslagetets andet led, at regeringen skal arbejde for, at neutronvåben ikke bliver optaget i NATOs våbenarsenal med henblik på placering i Vesteuropa, vil jeg godt sige, at regeringens stilling hertil følger af, hvad jeg allerede har sagt vedrørende produktionsspørgsmålet. Militære eksperter har givet udtryk for, at neutronvåbenet på grund af sin særlige effekt bl.a. over for kampvogne vil kunne være med til at afbalancere Warszawa-pagtens samlede overvægt af konventionelle og nukleare styrker, der vil kunne anvendes mod Vesteuropa, og set ud fra et rent militært synspunkt kan man naturligvis ikke afvise en sådan vurdering. Regeringen finder imidlertid, at en afgørelse vedrørende neutronvåbenet ikke alene bør baseres på en militær vurdering, men også på en vurdering af de afspændings- og nedrustningsmæssige konsekvenser af en sådan beslutning, og det er ud fra en sådan helhedsvurdering, vi finder, at den tidligere amerikanske regerings beslutning om at udsætte produktionsspørgsmålet var en rigtig beslutning.

I bestræbelserne på at opnå begrænsninger i den nukleare våbenopbygning er det imidlertid ikke rigtigt ensidigt at rette søgelyset mod neutronvåbenet. Alle nukleare våben vil, hvis de skulle blive anvendt, have frygtelige følger for befolkningerne, og alle bestræbelser må derfor gå ud på at bremse, nedtrappe eller helt opgive produktionen af disse altødelæggende våben.

Det konkrete forslag til folketingsbeslutning vil regeringen ikke kunne støtte, idet der efter vor opfattelse ikke foreligger nogen aktuel situation for folketinget at tage stilling til.

Lasse Budtz (S):

Socialdemokratiet er som andre partier stærkt bekymret over især supermagternes fortsatte våbenkapløb og den introduktion af nye våben, der finder sted løbende. Vi forstår derfor godt den nervøsit, der kommer til udtryk, når der luftes planer om udstationering af de såkaldte neutronbomber i Europa. Derimod forstår vi mindre baggrunden for dette forslag til folketingsbeslutning, af den meget simple grund at der ikke foreligger aktuelle planer om at forsøge på at få neutronbomber af amerikansk oprindelse eller fabrikation placeret på europæisk område.

Men dertil kommer, som udenrigsministeren har fremhævet, at regeringen ved flere lejligheder har tilkendegivet, at man fandt det rigtigt, at Carterregeringen besluttede at udskyde en produktion og følgelig forsøget på udstationering.

Så sent som i februar har udenrigsministeren her i tinget erklæret, at regeringen stadig finder, at den tidligere amerikanske regerings beslutning var rigtig. Heraf følger logisk nok, at socialdemokratiet stadig har den opfattelse, at det må være det rigtige at arbejde for at undgå en udstationering i Europa, og at vi derfor håber, at den nye amerikanske regering vil undgå fabrikation og udstationering. I overensstemmelse med vor generelle holdning til atomvåben siger vi også nej til neutronbomben.

Virkningen af neutronbomber som en slags antitankvåben er blevet fremhævet stærkt og ofte af militære eksperter, og jeg skal ikke her forsøge at drage deres ekspertise i tvivl, men for socialdemokratiet er det vigtigt, at man internationalt prøver at forhindre eller begrænse enhver form for kernevåben, og jo flere der bliver af disse våben, og jo mere udviklede eller raffinerede i deres virkninger de bliver, jo vigtigere er det at prøve at være med til at fremme nedrustningsforhandlinger på kernevåbenenes område.

I øvrigt må jeg tilføje, at den danske regering bl.a. i FN meget stærkt har fremhævet, at bestræbelserne med hensyn til nedrustningsforhandlinger ikke bør begrænses til kernevåben, men sandelig også bør omfatte de konventionelle våben. Men på kernevåbenområdet er behovet for at opnå resultater stærkest, og hver gang et nyt våben introdu-

ceres eller præsenteres, bliver forhandlingerne mere komplicerede; det er også af den grund, socialdemokratiet hilser det velkommen, at den amerikanske regering – altså også den nye – viser tilbageholdenhed på dette område.

Skulle man engang i fremtiden ændre opfattelse, synes det ikke at blive på europæisk initiativ. Den vesttyske forbundskansler, Helmut Schmidt, har således ifølge tyske kilder for nylig erklæret, at spørgsmålet om neutronbomben ikke er aktuelt, og da den amerikanske forsvarsminister, Caspar Weinberger, kort efter sin tiltræden tilkendegav, at man burde tage spørgsmålet om neutronbomben op til nye overvejelser, blev han i virkeligheden straks efter modsagt af sin kollega på udenrigsministerposten, Alexander Haig. Haig har ikke i mellemtiden ændret opfattelse, selv om forsvarsministeren formentlig stadig ligger under for et vist pres fra sine militære rådgiveres side.

Jeg var i sidste uge i Washington i anledning af et møde i North Atlantic Assembly, og i denne forbindelse havde jeg lejlighed til at tale med en lang række ansvarlige repræsentanter for den nye amerikanske regering og administration, og jeg benyttede også lejligheden til at tale med dem bl. a. om neutronbomben. Det blev klart fremhævet fra amerikansk side, at der ikke foreligger aktuelle planer om en ændret politik. Der er altså med henvisning til forslaget til folketingsbeslutnings andet punkt ikke noget at tage stilling til, og forhåbentlig udvikler kernevåbenforhandlingerne sig således, at der heller ikke bliver det.

Hvad angår forslaget første punkt, kan Danmark naturligvis ikke direkte blande sig i, hvad USA ønsker at fremstille på det våbentekniske område, men vi kan sandelig godt give udtryk for vore synspunkter, og det har Danmark gjort, bl. a. ved udenrigsministerens udtalelser i dag.

Men vil den nye amerikanske regering overhovedet forhandle, vil man måske spørge. Den amerikanske præsidents tilkendegivelser under valgkampen kunne så tvivl, men selv om den nye administration endnu ikke er færdig med at formulere sin udenrigspolitik, kan vi dog med en vis tilfredsstillelse konstatere, at der nu foreligger helt klare tilkendegivelser fra præsidenten og hans nærmeste medarbejdere om, at man er villig til

[Lasse Budtz]

at genoptage det, man kalder SALT-processen. Man kan ganske vist ikke godtage SALT II-traktaten, selv om den i praksis efterleves af såvel USA som Sovjet, men man vil gerne videreføre kernevåbendrøftelser, så man eventuelt når frem til en anden SALT II-traktat eller en revision af den gamle, og man har også erklæret sig villig til at starte reelle forhandlinger om de europæiske mellemdistanceraketter, de såkaldte TNF-forhandlinger. Man har desuden erklæret sig parat til at lade dem starte uafhængigt af SALT-processen i øvrigt.

Hvad man ellers mener om præsident Reagans kernevåbepolitik, så er denne erklærede forhandlingsvillighed dog bedre end en afvisning af forhandlingerne overhovedet.

De europæiske regeringer har ikke lagt skjul på deres ønske om hurtige forhandlinger, og socialdemokratiet glæder sig naturligvis over, at regeringen ved utallige lejligheder har understreget, hvor vigtigt en fortsættelse af kernevåbenforhandlingerne er, og jo hurtigere de kommer i gang, jo større er chancerne for, at vi helt undgår våben som neutronbomben.

Ellemann-Jensen (V):

Det er den amerikanske regerings egen sag, om den vil starte en produktion af neutronbomben. Da den ikke aktuelt har planer om at starte en sådan produktion, er der ikke grundlag for at diskutere sådanne våbens eventuelle placering i NATO-arsenalet, og derfor afviser vi dette forslag.

Hensigten med forslaget er jo tydelig. Hensigten er tydeligvis at skabe kunstige spændinger inden for NATO-samarbejdet, og det giver os endnu en anledning til at afvise forslaget.

Palle Simonsen (KF):

Som det allerede er sagt, er dette forslag overflødigt, men jeg vil da godt for en ordens skyld benytte lejligheden til at understrege, at det må være en suveræn amerikansk beslutning, hvorvidt man vil sætte en produktion af neutronbomben i gang eller man ikke vil det.

Man kan naturligvis, som udenrigsministeren og hr. Lasse Budtz har gjort det, glæde sig over, at man ikke traf beslutning i sin tid om at sætte den i produktion, men jeg synes

nok, det skal siges meget klart, at det er et suverænt amerikansk anliggende.

Når det drejer sig om det andet spørgsmål, som rejses i folketingsbeslutningen, nemlig en eventuel placering af neutronvåben i Vesteuropa, må man sige, at det er via det første uaktuelt, men det kræver måske, at man også fastslår et andet princip, nemlig dette, at forudsætningen for, at man ikke kommer i en sådan situation, bl. a. også er, at Vesteuropa, herunder Danmark, er parat til at opbygge et tilstrækkeligt konventionelt forsvar, fordi alle ved, at det er en væsentlig betingelse for, at man ikke på et tidspunkt skal blive tvunget til at komme ud for debatten om, hvorvidt der skulle placeres neutronbomber eller andre former for a-våben i Vesteuropa.

Så vil jeg godt sige til udenrigsministeren, at jeg lagde meget vægt på, at udenrigsministeren sagde, at man ikke ensidigt skulle rette blikket mod neutronbomben. Det synes jeg nemlig er meget væsentligt at få fastslået. Jeg husker, at folketingets nuværende formand, tidligere udenrigsminister K. B. Andersen, da vi havde debatten for en 2-3 år siden, netop meget klart sagde, at problemet er atomvåben som helhed, hvoraf neutronbomben kun er et enkelt eksemplar. Jeg synes nok, man kan sige, at der i propagandamæssig henseende har fundet en meget kraftig udnyttelse sted af selve neutronbombens egenskaber; den adskiller sig naturligvis teknisk, men den adskiller sig ikke, hvad dens formåen angår, fra andre dele af a-våbenarsenalet, og det er a-våbenarsenalet, der i sig selv er foruroligende, og ikke spørgsmålet om neutronbomben.

Jeg ser debatten, som den blev ført for år tilbage, og som den nu bliver søgt frisket op igen af de 3 forslagsstillere, som et forsøg på at drive kiler ind i NATO-samarbejdet, og det må vi for enhver pris afvise. Man skulle måske lige føje til, at netop i den verdenssituation, vi befinder os i i disse uger, var det nok det mindst kloge at begynde at lægge kiler ind i NATO-samarbejdet. Vi må altså afvise forslaget.

Halvgaard (FP):

Det er beklageligt, at folketinget dagen før den 9. april, som for de fleste danskere er en sorgens dag, skal beskæftige sig med et forslag som det foreliggende, idet baggrunden

[Halvgaard]

for forslaget ikke – i hvert fald for mig at se – er et spørgsmål om for eller imod neutronbomben, men ganske enkelt et spørgsmål for eller imod et effektivt dansk forsvar.

De forløbne år siden 1949, da Danmark blev medlem af NATO, har i perioder givet håb om afspænding mellem Øst og Vest, men begivenhederne i Ungarn, Tjecoslovakiet, Afghanistan og ikke mindst situationen i Polen har gjort dette håb til skamme. Sovjetunionen har kynisk og uden hensyntagen til verdensopinionen systematisk gennemført sine planer og knægtet enhver af disse landes frihedsbestræbelser med brutal indsats af magtmidler.

Uanset tale om afspænding og nedrustningskonferencer fortsætter man fra sovjetisk side systematisk opbygningen af et militært apparat inden for Warszawapagten, som mere og mere må betegnes som en trussel mod de få randstater, herunder Danmark, der efterhånden er tilbage her i Vesteuropa, og som endnu ikke er under kommunistisk eller sovjetisk kontrol. På den baggrund ville det være blåøjet og uforsvarligt, hvis Danmark som medlem af NATO ikke lever op til de forpligtelser, som et sådant medlemskab indebærer.

Danmarks forsvar må efter vor opfattelse ses på baggrund af NATO-strategien og hermed særligt under hensyn til USAs strategi, hvis grundlæggende idé er at virke afskrækkende, altså krigsforebyggende ved at skabe frygt hos modparten, frygt for, hvad lokale aktioner kan udvikle sig til uden indgriben af andre NATO-styrker, uvished hos modparten med hensyn til, hvilke risici en aktion kan medføre for ham selv. Som et led i denne strategi er neutronbomben antydnet som en mulighed.

Fremskridtspartiet ønsker et troværdigt forsvar, og der må og skal ikke kunne opstå nogen som helst tvivl om, at vort forsvar om nødvendigt vil blive brugt i en given situation. Forsvarets mandskab og personel skal have det bedst tænkelige og mest moderne udstyr, der kan skaffes, også fordi vi derved giver vore allierede den moralske støtte til gennemførelse af de forsvarsmæssige foranstaltninger, der kan sikre freden. Forsvarets mandskab skal ikke én gang til, som det før er sket her i landet, myrdes, fordi politikere landsforræderisk har forhindret, at forsvaret

fik de nødvendige og tilstrækkelige bevillinger.

Vi danske påberåber os at være fredsel-skende, og vi taler så smukt om frihed og demokrati, men mange glemmer, at alt har sin pris, også frihed og fred. Den indstilling, at det er vore allierede, der skal betale prisen, påtage sig det største ansvar og de tunge-ge byrder, for at vi her i Danmark kan bevare vores frihed, er så nedværdigende, at man mange gange nærmest må skamme sig over at være dansker.

Gert Petersen (SF):

Jeg skal indrømme, at når jeg hører den foregående taler, så skammer jeg mig også over landsmandskabet.

Der er fremført 5 argumenter, så vidt jeg kan se, mod forslaget her.

Det sidste argument vil jeg i og for sig lade ligge. Det, vi sidst hørte, gik ud på, at jo mere djævelskab man anskaffer sig og NATO anskaffer sig, jo bedre er det, vi skal bare ukritisk følge med. Det er selvfølgelig et standpunkt. Om det fører til verdens eller til Danmarks frelse, vil jeg sætte et kolossal stort spørgsmålstejn ved.

Det andet argument er, at forslaget her er stillet for at sætte lus i skindpelsen inden for NATO. Ja men undskyld mig. Var den amerikanske forsvarsminister, Weinberger, ude på at sætte lus i skindpelsen i NATO, da han den 3. februar i år udtalte, at USA formodentlig vil fremstille neutronbomber med henblik på placering i Europa? Var han ude på at skabe kunstig spænding i NATO, må jeg spørge hr. Palle Simonsen. For så er det en helt ny og interessant sag, der foreligger. Han er måske i virkeligheden agent for KGB, eller hvad ved jeg. Nej, det er han jo ikke.

Det er da fuldkommen rigtigt, at han til en vis grad blev sat på plads af Haig nogle få dage senere. Men nogle ganske få dage senere igen, nemlig den 10. februar, svarede Weinberger Haig, at det da ikke var noget, man ville diktere, det var noget, man nu ville overveje. Og det er altså noget, der er til overvejelse i Pentagon, i det amerikanske forsvarsministerium, og formodentlig også i andre afgørende kontorer i Washington, det er ikke helt til at finde ud af, hvor de virkelige afgørelser træffes. Udenrigsminister Haig

[Gert Petersen]

er jo også senere selv blevet sat på plads, nemlig da George Bush fik overladt kriseledelsen.

Hele pointen er, at sagen er bragt op igen, og den er ikke bragt op igen af VS, den er ikke bragt op igen af SF, den er ikke bragt op igen af retsforbundet. Den er bragt op igen af den amerikanske forsvarsminister, der dog ikke turde være en helt ubetydelig person. Derfor er det også nødvendigt at tage stilling til den.

Det næste argument er, at det må være USAs egen sag, hvad de producerer af våben. Det er da rigtigt, at vi ikke kan forhindre USA i at producere det ene eller det andet, men vi kan godt give vores mening til kende om, hvorvidt vi synes, det er rigtigt eller forkert. Man anlægger somme tider den betragtning, at verden er én, at der er tale om et gensidigt afhængighedsforhold, at det hele hænger sammen. Vi kan ikke pludselig anlægge den modbetragtning, at nu er der nogle, der ligesom har meldt sig ud af verden, og hvad de foretager sig, har ingen betydning for os, for selvfølgelig har det det. Derfor har vi både en ret og en pligt til at give vores mening til kende om de våben, som produceres i andre lande, eller som planlægges eller overvejes produceret.

Så siger man videre, at det ikke er aktuelt for NATO og for Danmark i forhold til NATO at tage stilling hertil. Men skal vi da absolut vente, til der foreligger en fuldbyrdet kendsgerning? Jeg siger ikke, at den nødvendigvis kommer til at foreligge. Men Weinberger har i hvert fald lagt op til, at han gerne ser en sådan fuldbyrdet kendsgerning foreligge. Når den foreligger, kommer vi altså i den situation, at vi skal til at tage stilling, og så ved man, hvordan det går: så bliver fremskridtspartiets ordfører åndeligt set pludselig ordfører for socialdemokratiet og konservative og det store flertal herinde, så må vi naturligvis gøre, som amerikanerne vil have, især da, hvis man som sidste gang igen får den vesttyske regering med på ideen. Det var ikke den vesttyske regering, der forhindrede neutronbombens udstationering i 1978. Det var en folkelig bevægelse i Vesteuropa, som gjorde indtryk på den amerikanske præsident.

Derfor er det rigtigt, at vi handler, før vi bliver stillet over for den fuldbyrdede kendsgerning, og at vi gør det klart allerede nu, at

vi ikke vil stilles over for den, altså at vi vil modarbejde de tendenser, som foreligger i øjeblikket.

Endelig det sidste argument, jeg hørte. Det var, at spørgsmålet om neutronbomben så at sige kun er en flig af hele kernerustningsproblematikken. Det er da fuldkommen rigtigt. Men hvis man deraf vil udlede, at vi skal gå i, jeg var lige ved at sige krig, men altså i fredelig krig for at få begrænsning af det hele på én gang, så kalder jeg det for en overbudspolitik af helt uansvarlig karakter. Vi er nødt til at starte med fligene, og det er netop rigtigt at starte på områder, hvor situationen endnu ikke er skabt, sådan at man forhindrer, at den situation, som kan indebære en yderligere skærpelse, bliver skabt.

Af alle disse grunde, og der er mange flere, som jeg ikke har haft tid til at komme ind på her, anser jeg det for rigtigt at vedtage beslutningsforslaget som her foreslået.

Stinus (RV):

Det radikale venstre går ind for forslaget til folketingsbeslutning, og vi er skuffede over udenrigsministerens indlæg her i dag.

Efter vor opfattelse forpligter vort NATO-medlemskab regeringen til at have en holdning i dette spørgsmål og til at give udtryk for denne holdning både over for USA og over for Frankrig, som også arbejder på at fremstille en neutronbombe.

Det undrer i øvrigt det radikale venstre, at forslagsstillerne ikke nævner Frankrig, som efter alt at dømme er længere fremme end USA med neutronbomben. At Frankrig ikke deltager i det integrerede militære samarbejde inden for NATO, er ingen undskyldning for ikke at tage til orde mod Frankrigs neutronbombe. Under alle omstændigheder er både Frankrig og USA vore allierede inden for NATO, og ingen dansk regering kan tillade sig at forholde sig tavs over for udviklingen og fremstillingen af endnu et nyt atomvåben, som vil sætte yderligere gang i den kaprustning, som vi taler imod ved passende lejligheder, når det ikke koster noget.

Det er ikke nok med de pæne ord i FN, således som det f. eks. med Danmarks tilslutning er udtrykt i slutdokumentet fra FNs særlige nedrustningsgeneralforsamling. Danmark må også have mod til at gå i rette med sine store allierede, i særdeleshed når der

[Stinus]

som her er tale om udvikling af et våben, der uundgåeligt vil sætte yderligere gang i våbenkapløbet.

Det radikale venstre er altså sørgeligt skuffet over både udenrigsministerens og det socialdemokratiske indlæg her i dag. Det er udtryk for en ikke-holdning eller i bedste fald for en meget vattet holdning. Neutronbomben kaldes et humant våben, som lader »værdier« uskadt og »kun« gør det af med menneskeliv. Som om livet ikke var den højeste værdi! Neutronbomben er også blevet kaldt det ideelle våben i småkrige. Den vil kunne bruges til en indsats mod konventionelle våben, og netop derfor vil den betyde en lavere atomtærskel og dermed øge faren for en atomkrig. Svaret på en amerikansk neutronbombe vil uundgåeligt være en sovjetisk neutronbombe, altså en forøgelse af våbenkapløbet.

Verden har ikke brug for nye masseødelæggelsesvåben, men for nedrustning, og med den danske regerings holdning til atomvåben, som heldigvis er og forhåbentlig fortsat forbliver negativ, burde det være klart, at der også bliver tale om en tydelig dansk afvisning af neutronbomben.

Det kommer ikke os ved, bliver der sagt, det er et amerikansk anliggende. Det er USAs egen afgørelse, sagde udenrigsministeren, og den socialdemokratiske ordfører udtalte sig i lignende vendinger. Det kommer i høj grad os ved, og det kommer os i særdeleshed ved, netop fordi vi er medlemmer af NATO, og fordi den amerikanske forsvarsminister har udtalt sig om stationering af neutronbomber i europæiske NATO-lande.

Netop på grund af NATO-medlemskabet må det være muligt for udenrigsministeren helt utvetydigt at give tilslutning til beslutningsforslagets punkt 2, nemlig at arbejde for, at neutronbomber under ingen omstændigheder bliver optaget i NATOs våbenarsenal.

Udenrigsministeren siger her i dag, at han ikke finder beslutningsforslaget aktuelt, men det er i høj grad aktuelt. Hvis dette arbejde bliver påbegyndt allerede nu med styrke, eller sagt på en anden måde: hvis de europæiske NATO-lande – det er ikke kun her i Danmark, der er modstand mod neutronbomben – allerede nu gør det helt klart for USA, at de ikke ønsker neutronbomben, så er det sikkert den allerbedste måde, hvorpå

man kan arbejde for beslutningsforslagets punkt 1, nemlig at få de amerikanske planer om at fremstille neutronbomben for alvor skrinlagt. Hvis europæerne ikke vil have den, hvad skal amerikanerne så med den i det hele taget?

Det understreges ofte, at vi har medindflydelse inden for NATO. Dette forslag giver en god mulighed for at få det bevist. Det netop afholdte møde i NATOs atomplanlægningsgruppe understreger behovet for en dansk indsats i NATO mod øget oprustning. Vi håber derfor, at regeringen og socialdemokratiet vil tage den negative holdning, der er givet udtryk for i dag til forslaget, op til omvurdering.

Arne Melchior (CD):

Siden Danmark i sin tid lod sig besætte i stedet for at overvinde, har jeg ikke haft anledning til at skamme mig over at være dansker. Og jeg forstår på behandlingen her i dag, at det får jeg heller ikke lejlighed til nu. Hr. Gert Petersens tale såvel som forslaget kan ikke overraske nogen, og deres meninger får mig såmænd heller ikke til at skamme mig over at være dansker, så jeg forstår ikke rigtig, hvad det var, der overgik hr. Halvgaard. Hr. Halvgaards tale kan jeg tilslutte mig.

Forbundskansler Helmut Schmidt blev i efteråret 1979, det var, mens der var valgkamp i Danmark, spurgt, hvorvidt han mente, at Tyskland og NATO skulle være beredt til at lade stationere en vis type atomraketter på europæisk, respektive tysk område. Helmut Schmidts svar var dette: vi kan ikke på forhånd give afkald på at have våben og våbentyper, som vore potentielle fjender allerede har. Denne udtalelse kan jeg på CDs vegne give fuld tilslutning til.

Jeg vil gerne endnu en gang have sagt – jeg bliver ved med at sige det, indtil ingen gider høre det mere ud over forslagsstillernes kreds i dag – at jeg regner mig selv mere som en tøsedreng end som en helt. Da jeg i sommeren 1945 skulle afmontere efterladte tyske håndgranater, sprængte jeg i hvert fald ikke akkorden. Jeg var hunderød for dem. Jeg er bange for pistolløb og geværløb og kanonløb, men jeg er faktisk mest bange for dem, der retter sig mod mit land og mine medborgere og min familie og mig selv, og det er

[Arne Melchior]

denne frygt, der fører til, at jeg er nødt til at besidde det tilsvarende – af nogle kaldt djævelskab, den betegnelse kan jeg medunderskrive – for ellers udleverer jeg mine børns sikkerhed og frihed.

Jeg foretrækker kold krig fremfor varm krig. Jeg foretrækker en fredsbalance fremfor en terrorbalance, men jeg foretrækker en terrorbalance fremfor slet ingen balance, fordi så ved jeg, at mine efterkommere, om ikke jeg selv, på ny må give afkald på vor frihed.

Der er talt, også af udenrigsministeren, hvis tale jeg i øvrigt stort set og i hele sin konklusion kun kan glæde mig over og sige tak for, og jeg tror især af hr. Lasse Budtz, om en tidligere amerikansk regerings afvisning af fabrikation af neutronbomber. Jeg vil gerne have denne fremstilling kompletteret med, at det nye amerikanske styres holdning til disse ting, således som den foreløbig er kommet til udtryk, ikke har fået Rusland til at sige nej til dialog og forhandling. Det er der ganske klare beviser for. Tværtimod er der kommet nye forslag fra russisk side om forhandlinger om nedrustning, efter at det markerede forsvarssyn fra den nye amerikanske administration er kommet til udtryk.

Vi har lov til – det er jeg enig i – at sige til USA, hvilke våben vi synes bedre om, og hvilke metoder vi synes bedre om end hvilke andre, men jeg må samtidig have lov at tilføje, at på grund af, at vi er i en alliance med dette USA, sover jeg trygt om natten og har tryghed også for dette lands kommende generationer. Derfor er det ikke bare helt givet, at CD må afvise dette forslag, det vidste enhver på forhånd, men det er også helt givet, at vi tværtimod må virke for, at det danske forsvar er troværdigt for de danske borgere, troværdigt for vore allierede og troværdigt for enhver, der måtte kaste sultne blikke ind over vore grænser.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Min bemærkning går ikke på de mere lyriske passager i hr. Arne Melchiors indlæg, men på næsten det eneste konkrete, han sagde, nemlig Helmut Schmidt citatet. Jeg vil godt have at vide, hvilken relevans det har for denne debat. Hr. Arne Melchior citerede, at forbundskansler Schmidt havde sagt, at Vesttyskland ikke ville give afkald på våben

eller potentielle våben, som modparten også har. Hvilken relevans har det for denne debat? Vil hr. Arne Melchior antyde, at russerne ligger inde med neutronbomber, så er hr. Arne Melchior i besiddelse af en viden, som ingen militær ekspert i denne verden er i besiddelse af.

(Kort bemærkning).

Arne Melchior (CD):

Jeg synes ikke, det kan være så svært at forstå. Efter min viden, og den er ikke nogen eksperts, men den er rigeligt dækkende til formålet, er Sovjetunionen i besiddelse af våben til at udrydde kloden, lige så vel som den anden part er det. Om de fungerer på den ene eller på den anden måde er ikke afgørende. Det er deres ødelæggelseskraft og deres mulighed for at blive brugt, hvis der ikke over for dem er stillet tilsvarende afskrækkelsesmidler, for det er som sådan, jeg betragter dem på vor side af stregen. Hvis man ikke er i besiddelse af dem, så er kraften til stede hos den potentielle fjende til at berøve os mindst vor frihed, og det er det, det drejer sig om. Det må overlades til militære eksperter, hvilke typer der skal anskaffes til vort forsvar, selvfølgelig under folkets kontrol og endelige afgørelse. Der er ikke noget djævelskab, for nu at citere dette ord igen, ved neutronbomben, som ikke findes mangefold på den anden side af stregen.

Ib Christensen (DR):

Mod dette beslutningsforslag har forskellige ordførere og regeringen indvendt, at det skam ikke er vidtgående nok, det er enhver form for kernevåben, der må begrænses og produktionen ophøre. Jeg synes, at hr. Gert Petersen udmærket har svaret på, hvorfor forslaget er mere afgrænset. Jeg gætter på, at havde forslagsstillerne kommet med et forslag, der tilsigtede at opfordre regeringen til at virke for begrænsning af kernevåbenproduktion osv., så havde man vel kritiseret det for, at det ikke også omfattede de konventionelle våben. Jeg synes ikke rigtig, at denne argumentation er rimelig.

Det er også blevet sagt, at det er en amerikansk afgørelse, hvorvidt der skal produceres neutronbomber eller ej. Det er da klart. Men det har jo ikke afholdt regeringen fra at blande sig i det, der er en amerikansk afgø-

[Ib Christensen]

relse. Når regeringen offentligt erklærer sin enighed med den tidligere amerikanske administrations beslutning om ikke at iværksætte produktion af neutronbomber, så er det lige så meget en indblanding i interne amerikanske anliggender, som det er at udtrykke uenighed – det må følge logisk deraf – hvis den nye amerikanske regering planlægger eller beslutter at iværksætte produktion af neutronbomber. I begge tilfælde vil der være tale om, kan man sige, indblanding i interne amerikanske anliggender, dog ikke fordi USA ligesom Danmark er integreret i NATO militært. Det vedrører andre NATO-lande, hvad der er i NATOs arsenal, og derfor er det berettiget at udtale vores mening herom. Også den danske regering bør med den vægt, den som NATO-regering har, udtale sine advarsler til USA om de overvejelser, man ganske givet har i den amerikanske administration om at iværksætte produktion af dette døbringende våben.

Det er også et svar til hr. Lasse Budtz, der siger, at der ikke foreligger aktuelle planer. Nej, vi skal netop undgå, at disse planer bliver aktuelle. Vi skal så tidligt som muligt advare amerikanerne mod at fare videre med disse planer, så de i hvert fald ikke har det påskud, at de ikke har fået meldinger fra andre NATO-lande, der advarer mod iværksættelse af en sådan produktion.

Endelig gør jeg opmærksom på, hvad ingen af de kritiske ordførere har omtalt, at vi udtrykkelig i bemærkningerne til forslaget omtaler den kendsgerning, at Sovjetunionen har bebudet produktion af neutronbomber, hvis NATO gør det. Det vil sige, at hvis man beslutter at iværksætte produktion og stationering af neutronbomber, er der tale om, at man yderligere optrapper kernevåbnene, oprustningen og gør verdenssituationen farligere.

Hr. Stinus var lidt kritisk på et enkelt punkt, idet han syntes, at Frankrig også burde være med, fordi Frankrig er langt fremme med planer om produktion af neutronbomber. Det tror jeg bestemt ikke at nogle af forslagsstillerne havde haft noget imod. Det stod også det radikale venstre fuldstændig frit for at være medforlagsstiller til det forslag, som man nu støtter, så man kan jo undre sig over, at det radikale venstre ikke ville være med i forberedelsesfasen, hvor det ganske givet, tror jeg, kunne have fået sit ønske

opfyldt. Men man kan da sige om Frankrig, at Frankrig udtrykkelig har frabedt sig at være med i den militære integration i NATO, det har USA som bekendt ikke. Jeg tror ikke, det ville have mødt afgørende indvendinger fra forslagsstillerne eventuelt at tage Frankrig med, så det havde det radikale venstre altså, hvis man havde villet, haft alle muligheder for at få gennemført.

Steen Folke (VS):

Jeg skal ikke gøre så forfærdelig meget ud af de egentlige højrepartiers indlæg i denne sag, det var jo meget forudsigeligt, hvad der ville komme fra den kant. Måske var hr. Halvgaards indlæg trods alt lidt opsigtsvækkende. Det gik altså i retning af, så vidt jeg forstod det, at Danmark skulle udstyres med neutronbomber, jo hurtigere jo bedre og jo flere jo bedre. Det er et nyt element i den danske sikkerhedspolitiske debat. Det synes jeg er et meget interessant synspunkt.

De andre borgerlige højrepartier var lidt mere afdæmpede, men mente, at det her kun var fremsat for at skabe kunstige spændinger i NATO og sådan noget. Nej, det er det såmænd ikke. Jeg har ikke spor imod, at der kommer spændinger, eller hvad ved jeg, i NATO, men jeg tror, det ligger uden for vores formåen at skabe nogle af de spændinger. Det tror jeg at nogle af beslutningstagerne i henholdsvis Washington og i de andre NATO-lande i meget højere grad er i stand til. Jeg mener ikke, at vi kan gøre så forfærdelig meget fra eller til i den sag. Jeg skulle ikke begræde alle mulige spændinger, jeg tror ikke, at et sådant forslag bidrager til det, men skulle det være tilfældet, så ville det da ikke være uvelkomment, vil jeg sige.

Det er ikke det, der er sigtet med forslaget. Forslaget sigter faktisk efter, at Danmark for en gangs skyld skulle sige klart fra på et bestemt punkt i en oprustning, der foregår skridt for skridt, og hvor de planer, der er ventileret om fremstilling og udstationering af neutronbomber, er endnu et i sig selv ganske vigtigt skridt på oprustningens vej. Det er grund nok til at fremsætte det forslag, hvis man ønsker at bekæmpe den oprustning. Et klart dansk standpunkt kunne indgå i en sådan kamp mod oprustningen.

Problemet er, at et sådant klart standpunkt fik vi heller ikke ved denne lejlighed. Det var

[Steen Folke]

måske også til at forudse, men jeg vil alligevel stærkt beklage det. I virkeligheden er der ingen forskel mellem de synspunkter, hr. Palle Simonsen og hr. Ellemann-Jensen fremsatte i kort form, og det, der er regeringens og socialdemokratiets synspunkt i sagen. Der er reelt ingen forskel på de standpunkter. Det er trist, fordi det betyder, at den nye amerikanske administration har frie hænder til at gøre, hvad der passer den. Der skal ikke fra dansk side forsøges spændt nogen ben for, hvilke oprustningsplaner amerikanerne måtte have. Det er det budskab, amerikanerne må have opfattet fra denne debat såvel som fra den lille debat, vi havde, da spørgsmålet blev rejst i spørgetiden i februar måned, og det er ganske overordentlig trist.

Udenrigsministeren siger, at der ikke foreligger aktuelle planer. Nej, men det kan der komme til, og jeg mener, at man bl.a. kan opfatte den amerikanske forsvarsministers udtalelser om denne sag som en prøveballon. Lad os se, hvad reaktionen bliver. Der blev et helvedes hyr, for at sige det ligeud, for at par år siden . . .

Anden næstformand (Ninn-Hansen):

Ja tak. Det er ikke nødvendigt.

Steen Folke (VS):

Der blev stor opstandelse – hvis det går an – for et par år siden, da der var planer fremme om at fremstille neutronbomben. Planerne blev, vil jeg i parentes sige, ikke fuldstændig skrinlagt, som nogle åbenbart tror. Faktisk blev det besluttet at producere nogle elementer til neutronbomben, blot ikke at fremstille en samlet neutronbombe. Der er ingen tvivl om, at den opstandelse, der skabtes i en række europæiske lande, var et meget afgørende element i beslutningsprocessen og førte altså til, at den i hvert fald i nogen grad blev sat i bero.

Nu ventileres planerne igen, og så spiller det faktisk en rolle, hvad også den danske regering siger. Hvis der herfra kom et klart udsagn om, at vi er imod disse planer, og at vi under ingen omstændigheder vil acceptere, at neutronbomber bliver placeret i Vesteuropa, ville det være et klart signal fra dansk side. Sådan et signal får man ikke, og det sørger altså primært socialdemokratiet og regeringen for. Det, man gør, er, at man si-

ger, at man har støttet, at de har stillet planerne i bero. Men i øvrigt henholder man sig til, at det afhænger af, hvad Sovjetunionen gør – ikke sandt? Vi synes ikke, siger man fra udenrigsministerens side, at de skal gå i gang med at producere neutronbomber og udstationere dem i Europa. Det, man lægger op til, er, underforstået og direkte sagt: medmindre Sovjetunionen opfører sig på en sådan måde, at det alligevel er nødvendigt at gøre det. Det er det, der er essensen af socialdemokratiets og regeringens argumentation, man er i virkeligheden rede til at give grønt lys for det, hvis Sovjetunionen ikke gør præcis, som NATO ønsker.

Det siger sig selv, at hverken jeg, mit parti eller de øvrige forslagsstillere har nogen som helst sympati for den oprustning, der foregår på Warszawapagtsiden, og vi bestrider ikke, at der også dér foregår en oprustning. Men vi mener, det er vigtigt, at man ikke i NATO går i spidsen med oprustningen, som man altså muligvis vil gøre med hensyn til neutronbomber, i hvert fald hvis den amerikanske forsvarsminister får sin vilje.

Hr. Lasse Budtz sagde om forslaget, at socialdemokraterne arbejder på at undgå, at dette bliver nødvendigt. Dér har vi den samme logik igen. Jeg tvivler ikke om, at man gerne vil undgå neutronbomber, men det hele skydes ind under, at det afhænger jo af, hvad Sovjetunionen vil. Det er det, regeringen hænger sin politik op på, og med andre ord er man rede til at lade amerikanerne bestemme, hvad der findes nødvendigt i en given situation.

Hr. Lasse Budtz sagde, at socialdemokratiet siger nej til neutronbomben som følge af dets generelle holdning til atomvåben. Det er ikke særlig beroligende, for den generelle holdning til atomvåben er ikke særlig entydig, og i hvert fald kan man sige, at socialdemokratiet og regeringen er gået ind for beslutningen om fremstilling af 572 nye mellemdistanceatomraketter inden for NATO-siden i Europa. Så den dér henvisning til den almindelige socialdemokratiske holdning er ikke i sig selv spor beroligende. Hertil kommer, som hr. Gert Petersen var inde på, at det argument, at vi skal slippe af med samtlige atomvåben, i virkeligheden bliver et argument for, at vi reelt ingenting skal gøre. Alle ved, at det er umuligt med ét slag, mens det muligvis kunne lade sig gøre at forhindre

[Steen Folke]

dette nye skridt på oprustningens vej, som planerne om en neutronbombe er et udtryk for.

Der er ét argument omkring neutronbomben, som ikke har været fremme i debatten, og som jeg vil nævne. Der er endnu en grund til at tage neutronbomben op for sig. Det er ikke blot spørgsmålet om, at det er et særlig djævelsk, for ikke at sige perverst våben, som altså lader materielle såkaldte værdier være, men dræber alt levende. Nej, det er også et spørgsmål om, at neutronbomben vil være med til at sænke atomtærsklen, og det er efter min mening et meget, meget væsentligt spørgsmål i forbindelse med neutronbomben. Det er, hvad nogle militæksperter kalder et taktisk atomvåben, og det betyder, at det er et atomvåben, som der er større sandsynlighed for vil blive brugt i en given situation.

Det synes jeg er et meget tungtvejende argument i sig selv imod neutronbomben, en grund til at gå imod lige præcis den form for atomvåben i modsætning til alle andre. Selvfølgelig skal vi gå imod alle de andre atomvåben også, store strategiske brintbomber, langtrækkende raketter osv. osv. Men spørgsmålet om en sænkning af atomtærsklen er i sig selv et meget vigtigt argument for at gå imod lige præcis neutronbomben.

Til hr. Stinus vil jeg sige, at jeg synes, det var vældig rart at høre, at de radikales holdning er helt klar; man støtter forslaget uforbeholdent. Jeg synes, at hr. Stinus holdt en udmærket tale med en velbegrunder og skarp kritik af regeringens vattede holdning til dette forslag. Det vil jeg da gerne sige tak for. Men jeg må nok sige, at jeg undrer mig lidt over, at det ikke var muligt at få de radikale som medforlagsstillere til forslaget. Vi opfordrede de radikale til at være med, men det ville de altså ikke. Jeg kunne godt tænke mig at høre, hvorfor man ikke ville det. Når man i den grad og uforbeholdent kan støtte forslaget, så ved jeg ikke, hvad der ligger bag. Men i hvert fald vil jeg da gerne takke for den klare tilslutning til forslaget, hr. Stinus gav udtryk for i dag.

Sidst der var planer fremme om neutronbomben, opstod der også i Danmark et voldsomt røre om sagen, og der blev iværksat en underskriftindsamling, og så vidt jeg husker, blev der indsamlet over 100.000 underskrifter imod neutronbomben. Det er ikke så tit der

bliver lavet underskriftindsamlinger med en så massiv tilslutning. Jeg mener, at regeringen og socialdemokratiet især burde lægge sig på sinde et sådant signal fra den danske befolkning vedrørende neutronbomben. Jeg tror, der er meget, meget brede kredse i den danske befolkning, der ville ønske, at regeringen og socialdemokratiet klart og utvetydigt ville sige nej til neutronbomben og støtte et forslag som det, vi her har fremsat.

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Jeg har ikke mange bemærkninger at gøre.

Jeg vil til hr. Stinus sige, at jeg selvfølgelig lyttede med stor interesse til indlægget. Hvis ikke man vidste bedre, kunne man få det indtryk, at produktion af neutronbomben allerede var i gang. Jeg vil gerne slå fast, at spørgsmålet, som det har været fremhævet flere gange, ikke er aktuelt. Jeg vil godt tillade mig at citere mig selv fra det svar, jeg gav på et spørgsmål her i tinget, og som er optrykt som bilag til forslaget. Jeg sagde dér, »at vi var fuldstændig enige med den tidligere administration i Washingtons beslutning om, at man ikke gik videre med udvikling og produktion af neutronbomben. Det er et standpunkt, som den danske regering stadig væk står ved.«

Endelig vil jeg sige, at det en gang imellem måske nok er på sin plads at forsøge at prioritere de problemer, vi står over for. Hvis jeg skal vurdere og give en prioritering af problemerne, så er det, der presser sig aller mest på, det område, vi har haft lejlighed til at drøfte af og til her i folketinget, nemlig TNF, altså opbygningen af SS-20 missiler i Sovjetunionen og december 1979-beslutningen i NATO om de 572 Pershing II- og cruise-missiler. Jeg opfatter som udenrigsminister det som min væsentligste opgave i NATO-samarbejdet at presse på for, at der snarest bliver tale om reelle forhandlinger på dette meget, meget vigtige område. Det opfatter jeg som aktuelt.

Lasse Budtz (S):

Det ærgrer mig altid, når udenrigsministeren stjæler min argumentation, men det er der jo ikke noget at gøre ved.

Jeg vil gerne sige til hr. Gert Petersen, at han selvfølgelig har ret i, at der altid på et eller andet plan, f. eks. i den amerikanske administration, kan være folk, der gør sig

[Lasse Budtz]

overvejelser om fremstilling og udstationering af f. eks. neutronbomber, det tvivler jeg ikke om. Men der er ingen tvivl om, at det for øjeblikket ikke er den amerikanske regerings politik, og der kan heller ikke være tvivl om, at socialdemokratiet og den regering, socialdemokratiet har været i stand til at danne, klart har tilkendegivet, at vi synes, det er en dårlig idé. Vi har sagt det ved flere lejligheder, og ministeren har bekræftet det, og den amerikanske regering ved det udmærket. Men jeg må desværre gøre opmærksom på, at det er ret begrænset, hvordan vi i dette land kan påvirke den amerikanske regering med vores trods alt begrænsede indflydelse.

Jeg er enig med hr. Gert Petersen, når han siger, at det er vigtigt at starte med fligene, og her må jeg henvise til udenrigsministerens udtalelser: vi er startet med fligene i socialdemokratiet, idet vi er startet med TNF, fordi det er et brændende aktuelt problem, langt mere brændende og langt mere aktuelt end neutronbomben. Derfor har vi både på regeringsplan og i internationale organisationer og på partiplan været med til at tage initiativer og på forskellig måde forsøgt at fremme forhandlingsprocessen, og heldigvis ser det ud til at give resultat. Jeg påstår ikke, at det er de socialdemokratiske partiers skyld alene, men vi har da heldigvis været med til at pufte i den rigtige retning.

Til hr. Steen Folke og til hr. Stinus vil jeg blot sige, at det da godt kan være, at de har været lidt uopmærksomme eller har haft andre ting i tankerne, medens jeg kom med mit indledende indlæg. Jeg sagde faktisk, at socialdemokratiet stadig har den opfattelse, at det må være det rigtige at arbejde for at undgå en udstationering i Europa, og vi håber, at den nye amerikanske regering vil undgå fabrikation og udstationering, og at det er i overensstemmelse med vor generelle holdning til atomvåben, at vi også siger nej til neutronbomben. Jeg synes faktisk, det er ganske klart og ganske tydeligt.

Jeg tror, at det var hr. Steen Folke, nej, jeg tror, at det var hr. Gert Petersen, men det er sådan set ligegyldigt, der sagde, at Danmark skal sige, at vi ikke kan acceptere neutronbomber i Europa. Ja men ærlig talt, der må altså være en vis proportion i det, man forlanger. Danmark kan tilkendegive, at vi synes, det er en dårlig idé, og at vi forskellige steder vil modarbejde det, men at Danmark

ikke skulle kunne acceptere det, er en tom demonstration. Vi skal naturligvis gøre alt for på internationalt plan at fremkalde en udvikling, som medfører de færrest mulige udstationeringer af et hvilket som helst atomvåben. Der må jeg vende tilbage til TNF-spørgsmålet, for vi kommer ingen vegne i nedrustningsforhandlingerne, hvis vi ikke forsøger at opretholde en vis balance. Jeg påstår ikke, at det skal være en såkaldt millimeterbalance eller nøjagtig det samme antal missiler eller nøjagtig det samme antal sprængladninger, men jeg påstår, at vi for at opnå resultater må have en vis balance.

På hvilket område er der sket en stærk forrykkelse af balancen i de senere år eller i hvert fald i de sidste 2 år? Det er der med hensyn til mellemdistancerakettspørgsmålet, det er der på TNF-området, ved opstillingen af de russiske SS-20 raketter, og det er de russiske SS-20 raketter, der uimodsigeligt har sænket atomtærsklen i Europa. Netop derfor arbejder vi så energisk for at få forhandlinger i gang på dette område, som måske kan begrænse antallet af de russiske raketter og måske i væsentlig grad begrænse opstillingen af et vestligt svar.

Gert Petersen (SF):

Jeg vidste godt, at hr. Arne Melchior ikke var ekspert på dette område, det behøver han ikke forsikre mig om, men fordi man ikke er ekspert, behøver man da ikke afsløre en gransseløs uvidenhed.

Det drejer sig om en kaprustningsmekanisme. Man kan ikke sætte lighedstegn mellem alle våben. Det kan man måske, hvis man er absolut pacifist. Forskellige våben har forskellige konsekvenser, både med hensyn til ødelæggelsesgrad og med hensyn til evne til at skærpe spændingen og med hensyn til hele udviklingen af kaprustningen osv. osv.

Den pointe, hr. Arne Melchior totalt ignorerede, er, at i øjeblikket eksisterer neutronbomben ikke, at det er USA, som i øjeblikket har evnen til at udvikle den, og at i hvert fald nogle amerikanske ledere har ønsket at udstationere den. Så er det, jeg siger, at hvis det sker, kan man være ét hundrede procent overbevist om, at så vil russerne også gøre det. Det eneste, vi får ud af det, er, at vi har neutronbomber på denne side, og at vi har neutronbomber på den anden side; det har

[Gert Petersen]

vi hidtil ikke haft. På samme måde førte opfindelsen og udviklingen af atombomben i det ene magtområde til opfindelse og udvikling af atombomben i det andet, brintbomben ligeså, de u-bådsbaserede raketter ligeså. Det var i øvrigt USA, som kom først i alle disse eksempler, som man kunne fortsætte med. Det, der tales for fra hr. Arne Melchior's side, hvis man ignorerer den omstændighed, er, at man i virkeligheden skal acceptere et videre forløb af denne kaprustning.

Derfor opfordrer jeg regeringen og regeringspartiet til at ændre deres afvisende holdning til beslutningsforslaget her. Der eksisterer en mulighed, hvis de forskellige vesteuropæiske stater inden for NATO-området klart udtrykker sig, som f. eks. flertallet i det hollandske parlament har gjort, og advarer mod produktion af neutronbomber og siger nej til deployering af neutronbomber inden for deres områder og inden for det vesteuropæiske NATO-område. Så eksisterer der en mulighed for, at amerikanerne afstår fra det, og så får vi ikke den eskalation – der er såmænd nok af andre eskalationer. Det vil være en fordel at undvære den i hvert fald, det synes jeg vi burde kunne blive enige om.

Jeg måtte smile lidt, da hr. Lasse Budtz sagde, at det var tænkeligt, at man på et eller andet plan i den amerikanske administration overvejede noget med neutronbomber. Nej, hør nu her! Skal vi nu reducere den amerikanske forsvarsminister til bare et eller andet plan i den amerikanske administration? Det er ikke flinkt over for ham. Jeg bliver nødt til at spørge hr. Lasse Budtz og udenrigsministeren: anser man den amerikanske forsvarsminister for en totalt uansvarlig person, der bare går og råber op, og hvis bemærkninger ikke rigtig betyder noget? Hvis det er tilfældet, så skal vi til at diskutere på et helt nyt plan, det erkender jeg. Jeg anser ham nok for at optræde uansvarligt, men jeg mener desværre, at han har et meget stort ansvar og en meget stærk magtposition.

Jeg er da enig i, at det mest aktuelle i øjeblikket er de europæiske forhandlinger, altså det, der med et fint ord kaldes TNF-forhandlingerne. Det er jeg 100 pct. enig i, og jeg er glad for, at udenrigsministeren siger det, for jeg er helt sikker på, at hvis hr. Halvgaard eller hr. Palle Simonsen eller andre fra den side var i udenrigsministerens stol, så ville de ikke bryde sig om den slags, for de er kun

tilhængere af, at jo mere djævelskab vi anskaffer os, jo bedre kan det blive. Derfor er jeg ikke enig i det.

Jeg synes ikke, at det skulle afholde regeringen fra at arbejde på at forhindre, at vi får et nyt brændende aktuelt problem i løbet af et år eller to, nemlig spørgsmålet om neutronbomben. Selv om man koncentrerer sig om at få forhandlinger i gang mellem Vest og Øst – det er blevet vanskeligere, fordi Reagan har kastet SALT II-aftalen, som ellers var underskrevet, i papirkurven – så skal man dog ikke af den grund undlade at prøve på at hindre, at vi får et nyt, lige så farligt brændende problem i løbet af et år eller to, og det skulle altså ikke forhindre regeringen og regeringspartiet i at tilkendegive støtte til det forslag, som ligger her.

Stinus (RV):

Udenrigsministeren sagde igen, at spørgsmålet om neutronbomben ikke er aktuelt, men som det er blevet sagt af andre ordførere: det er nu, det gælder om at gøre det helt klart for USA, hvad vi mener om neutronbomben. Jeg vil endnu en gang understrege, hvad jeg sagde i mit første indlæg: vi har muligheden for at gøre det inden for NATO, vi er med i NATO, og her skal muligheden udnyttes til det yderste. Vi skal i gang nu. Vi har for set, at beslutningsprocessen, ikke mindst inden for NATO, har været så langt fremme, at den ikke kan standses, uanset hvad Danmark forsøger i den retning.

Vi er enige med udenrigsministeren i, at TNF-spørgsmålet er aktuelt, og at det er et meget vigtigt spørgsmål, men det gør ikke spørgsmålet om neutronbomben mindre aktuelt. Jeg må sige, at jeg er chokeret over, at man i debatten her i dag taler om neutronbomben, som om den var et atomvåben som alle andre, at man ganske overser, at neutronbomben er et særlig uhyggeligt våben.

Hr. Arne Melchior ønsker at bevare vore børns sikkerhed – sådan tror jeg hr. Arne Melchior udtrykte det. Det gør det radikale venstre også, og netop derfor ønsker vi en aktiv indsats mod neutronbomben, og vi håber stadig, at regeringen og socialdemokratiet vil ændre holdning til forslaget.

Steen Folke (VS):

[Steen Folke]

Hr. Lasse Budtz mente ikke, at hr. Stinus og jeg i tilstrækkelig grad havde værdsat hans udtalelser. Han lød meget bedrøvet, ja, han mente vist oven i købet, at vi havde sovet. Så vidt jeg registrerede det, var vi begge to lysvågne og sad med strittende ører for at opfange hvert et guldorn, der kom fra hr. Lasse Budtz.

Men selv om man hørte rigtigt efter, eller netop hvis man hørte rigtigt efter, blev det klart, at der ikke var dækning for det, der lød meget rimeligt i hr. Lasse Budtz' udlægning, for når det kommer til stykket, vil socialdemokratiet ikke støtte et klart forslag med det indhold, som ligger her. Det eneste argument, der er kommet, er dette med, at der ikke er aktuelle planer. Andre har været inde på, at når tankerne først er ventileret, så er der i hvert fald grund til, hvis man ønsker at sige fra, at sige fra ganske, ganske klart. Det kunne regeringen og socialdemokratiet gøre ved at støtte dette beslutningsforslag. Det ønsker man ikke, og det er selvfølgelig ikke noget tilfælde. Det har noget at gøre med, at man i virkeligheden støtter oprustningen, sådan som den foregår inden for rammerne af NATO.

Det gælder også det andet spørgsmål, der er draget ind i debatten, spørgsmålet om TNF-moderniseringen eller fremstillingen af disse nye 572 mellemdistanceraketter. Sagen er – det vil jeg gerne gentage – at socialdemokratiet har støttet denne beslutning om at fremstille disse atomraketter.

Det er ikke nok at sige, at det er et brændende spørgsmål, og at det er socialdemokratiet vældig optaget af. Ja, det er sandelig et brændende spørgsmål, og det er udmærket, at man er optaget af spørgsmålet, men det ville unægtelig være ulige bedre, hvis man var optaget af det på den måde, at man var gået imod denne NATO-beslutning. Det kunne man altså ikke bekvemme sig til. Faktisk har man støttet beslutningen, og det synes jeg siger lidt om graden af optagethed af det. Jeg er ikke spor uenig i, at det er et meget brændende spørgsmål.

Udenrigsministeren sagde, at nogle udtalte sig i debatten, som om produktionen af neutronbomber allerede var i gang. Ja men dér vil jeg gerne erindre om – jeg nævnte det undervejs – at der faktisk er en produktion i gang i USA af dele, af komponenter til neutronbomber. Jeg vil i og for sig gerne have

udenrigsministeren til at bekræfte, at sådan forholder det sig. Så man kan heller ikke bare sige på den led, at det er ganske hypotetiske spekulationer. Allerede under Carteradministrationen er der sat en sådan produktion af komponenter til neutronbomben i gang, og jeg ved ikke af, at den produktion er blevet standset. Det er rigtigt, så vidt jeg ved, at man ikke har samlet det til neutronbomber, men der er altså en produktion af komponenter i gang. Det vil jeg gerne bede udenrigsministeren om at bekræfte, for det understreger netop, at dette her ikke bare er nogle hypotetiske spekulationer, som man ikke kan tage sig af.

Til sidst vil jeg gerne spørge udenrigsministeren og måske forsvarsministeren – jeg ved ikke, hvem der er den rigtige at spørge – om spørgsmålet om neutronbomber blev berørt på mødet i NATOs atomplanlægningsgruppe her forleden dag.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Hr. Steen Folke gør sig skyldig i den sædvanlige fejl, som gentages ofte i hans parti: han glemmer rækkefølgen i udviklingen. Det var Sovjet, der startede udbygningen af de mellemeuropæiske atomvåben ved opstilling af SS-20 raketter i et tempo, som næsten ikke kan beskrives og ikke er set før i verdenshistorien. Der opstilles cirka halvanden SS-20 raket pr. uge for øjeblikket, og de to tredjedele af denne halvanden raket – hvis vi skal tale statistisk – er rettet mod Vesteuropa.

Dohrmann (FP):

På grund af et udvalgsmøde har jeg ikke overværet hele debatten, men jeg har da haft rig lejlighed til at høre både hr. Gert Petersen, hr. Steen Folke og hr. Stinus.

Flere gange er præsident Reagans navn blevet nævnt i denne forbindelse, og efter at have hørt i særdeleshed de tre personer tror jeg, at vi alle sammen skal være glade for, at man endelig har fået en præsident i Amerika, som har forstået at sætte tingene på plads.

Hvad er det, der sker ude omkring i verden? En gang om året eller mere – det tror jeg ikke engang, hvis man begynder at gange og dividere – overtager kommunisterne et land ude omkring i verden. De gør det hvert eneste år. Vi ser, hvordan det i Polen er

[Dohrmann]

umuligt at komme væk fra den kommunistiske svøbe.

Vi har nogle partier herhjemme – jeg beklager stærkt, at der er så mange, der stemmer på partier med en sådan holdning – som står her og gør sig til talsmand for, at vi faktisk skal afruste, det er jo det, de snakker om, at vi skal lægge landet åbent og faktisk invitere enhver.

Derfor synes jeg – det var det, jeg ville sige – at det er godt, at vi har fået en præsident, som hedder Reagan, som ikke bare kan få styr på de amerikanske forhold, men som også kan få styr på nogle af dem, vi har her i folketinget.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

I anledning af hr. Dohrmanns lykønsning til verden i anledning af, at den har fået en Reagan, vil jeg godt fortælle om en ejendommeligt oplevelse, jeg havde, da jeg kom hjem efter et møde i går aften. Jeg lukkede op for radioen kl. 1 for at høre, hvad nyt der var om Polen. Der var ikke noget nyt, men der var en meddelelse om, at nationalgarden i San Salvador var brudt ind i fængslerne og havde hentet 24 mennesker, fanger, trukket dem ud på gaden og skudt dem ned. Det er den regering, USA og Reagan støtter. Jeg siger til lykke.

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Jeg vil til hr. Steen Folke sige, at jeg ikke ligger inde med oplysninger om, hvor langt man måtte være kommet i udviklingen af en neutronbombe. Det, der er det afgørende, og det svar, jeg kan give til hr. Steen Folke, er, at vi i hvert fald ved, at den ikke bliver produceret.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Ja men det kan da være, vi skal prøve at finde ud af, om vi kan indhente nogle oplysninger, for jeg mener altså, at det klart er fremgået, at der fremstilles komponenter til denne neutronbombe i USA. Hvis ikke udenrigsministeren er bekendt med det, var det da passende at prøve at fremskaffe disse oplysninger, som blot vil understrege, at det er et

reelt og aktuelt spørgsmål, vi beskæftiger os med.

Jeg vil godt gentage mit spørgsmål til udenrigs- eller forsvarsministeren om mødet i NATOs atomplanlægningsgruppe. Jeg forstår, at mødet ikke er afsluttet endnu, det startede for et par dage siden, og der har været forskellige presseskriverier om mødet, og jeg vil gerne spørge, om spørgsmålet om neutronbomben er på dagsordenen eller har været taget op. Jeg ved, at netop forsvarsminister Weinberger fra USA deltager i mødet, og det ville være rart at høre, om dette spørgsmål overhovedet er blevet berørt i forbindelse med mødet.

Endelig vil jeg sige til hr. Lasse Budtz, at jeg ikke rigtig forstår hans indlæg. Vi har altid understreget, at vi ikke bryder os om oprustningen, heller ikke den, der foregår på Warszawapagtens side. Vi har haft en stor debat i folketinget for nogen tid siden om fremstillingen af de 572 atomraketter og om de SS-20 raketter, som de siges at være et svar på. Vi har taget klart afstand fra fremstillingen af SS-20 raketter, dem bryder vi os ikke om, men vi mener nok, at hvis man skal give en samlet vurdering af styrkeforholdet på atomvåbnenes område, så er der i hvert fald ikke noget, der tyder på, at Sovjetunionen er den overlegne part. Man kan diskutere, hvor stor den amerikanske overlegenhed er – det er muligt, den ikke er så stor, som den har været – men hvis man skal ind på den slags betragtninger, så mener jeg, at man må have mere med end lige præcis mellemdistanceraketterne. Men vi tager afstand fra dem, både de sovjetiske og NATOs raketter.

Udenrigsministeren (Kjeld Olesen):

Neutronbomben har ikke været behandlet på NPG-mødet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling
vædtoges uden afstemning.

Formanden:

[Formanden]

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til udenrigsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) Første behandling af:

Forslag til folketingsbeslutning om en vide-reudbygning af lov om offentlige veje. (Amternes overtagelse af en del af statsvejene).

[Af Svend Erik Hovmand (V), Grove (KF), Bilgrav-Nielsen (RV), Chr. Christensen (KrF) og Alfred Hansen (DR)].

(Beslutningsforslag nr. B 79. Fremsat 12/2 81).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Ministeren for offentlige arbejder (Risgaard Knudsen):

Da det tilsvarende beslutningsforslag blev fremsat i februar måned 1978, kunne min forgænger ikke gå ind i en nærmere argumentation for og imod forslaget. Man måtte nemlig afvente resultatet af det igangværende udvalgsarbejde, før man tog endelig stilling til sagen.

Nu foreligger imidlertid udvalgets betænkning, og med det med betænkningen tilvebragte materiale må jeg klart afvise det foreliggende forslag. Der foreligger hverken ud fra trafikale, trafikikkerhedsmæssige eller økonomiske – herunder almene samfundsøkonomiske – synspunkter grundlag for at indskrænke det statslige vejnet til fordel for en udvidelse af det amtskommunale.

De i bemærkningerne til forslaget anførte kritikpunkter vedrørende investeringerne i hovedlandevejene og hovedlandevejenes vedligeholdelsestilstand og trafikikkerhedsmæssige forhold, der i stærkere form var fremme i bemærkningerne til det tidligere forslag til folketingsbeslutning, har således kunnet tilbagevises af et enigt udvalg, herunder altså også af de amtskommunale og de kommunale repræsentanter i udvalget.

Heller ikke amtsrådenes stilling som regionplanmyndighed mener jeg kan begrunde en sådan ændret opgavefordeling. Behovet

for nye hovedlandeveje eller en forlægning af eksisterende hovedlandeveje er af begrænset omfang, og samarbejdet mellem den statslige vejmyndighed og amtsrådene som vej- og regionplanmyndighed foregår efter alt foreliggende helt tilfredsstillende.

Tværtimod vil gennemførelsen af et forslag som Amtsrådsforeningens kunne have uheldige konsekvenser med hensyn til en hensigtsmæssig udnyttelse af ressourcerne. Det må efter min opfattelse tillægges en øget vægt i den nuværende økonomiske situation. Jeg finder heller ikke, at et decentraliserings-synspunkt kan have afgørende betydning, og skal i den forbindelse pege på, at fastlæggelsen af den nuværende opgavefordeling på vejområdet bestemtes af folketetinget efter kommunalreformen. Der kunne tværtimod være mening i i den nuværende økonomiske situation med de meget knappe ressourcer at foretage en opstramning og koncentration af styringen af det danske vejvæsen.

Som gentagne gange påpeget af formanden for dette tings udvalg om offentlige arbejder, hr. Otto Mørch, ville en ændring af opgavefordelingen, hvorefter stat og primærkommuner blev eneste vejbestyrelser, indebære betydelige fordele for det overordnede vejnet, både i relation til en fælles trafikpolitik og i relation til en mere effektiv ressourcenyttelse. Der ville dog hermed – det skal jeg ikke lægge skjul på – ske et så betydeligt indgreb i amtskommunernes administrations- og ansvarsområde, at der ville være tale om et radikalt brud med den etablerede decentralisering af de offentlige opgaver. Det er derfor regeringens opfattelse, at der i opgavemæssig henseende i det væsentlige bør opretholdes status quo på vejvæsenets område.

Som anbefalet af udvalget bør der dog ske en justering af vejene i byområderne, hvor der kan være praktiske grunde for, at byerne overtager bestyrelsen af visse vejstrækninger. Det gælder også, for så vidt angår de amtskommunale veje. Det relativt store vejnet, som staten fik ved vejloven, er et modstykke til den friere dispositionsret, som de amtskommunale og kommunale vejbestyrelser samtidig fik vedrørende deres veje. Kun gennem dette forholdsvis store statslige vejnet er der overhovedet basis for en gennemførelse af en samlet trafikpolitik, således som denne også er ønsket af folketetinget.